

roka 65letnega pravega šolnika tov. Krafnika, ki naj bo vsem — posebno mlajšim tovarišem v vzgled in posnemanje! Omenjeni — za šolo tako navdušeni napredno-narodni tovariš — ima že mnogo let meščanski izpit z odliko — pa se mu žal ni izpolnila želja udeleževati svojo znanost in spretnost na meščanski šoli. Zborovalci so ga naprosili, da bi izdelal enak zemljevid za mariborski okraj — kar nam je tudi obljubil, in sicer veliki stenski in ročni zemljevid za učence.

—s »O srbohrvatski književnosti«, predavala pri Radovljiskem okr. učit. društvu dne 14. IV. 1923 tov. Alb. E. Pihova.

—s »O utisih potovanja po Srbiji«, predaval pri Cerknjsko-ložkem krožku, ložaškega učiteljskega društva dne 27. marca 1923 tov. Kosin.

—s »O dogodljajih v ruskem umetništvu«, predaval pri Belokranjskem učiteljskem društvu dne 14. aprila 1923 tov. Rigler.

—s »O Gustavu Le Bonu in njegovih psiholoških zakonih razvoja narodov«, predaval pri Učiteljskem društvu za mariborski šolski okraj dne 19. aprila 1923 tov. F. Spreitz. Po kratkem pregledu Le Bonovega znanstvenega delovanja na polju antropologije, sociologije in psihologije vzpodbuja članstvo, naj pridno posega po znamenitih delih »Psihol. zakoni razvoja narodov«, kajti to delo je še vedno in vedno bolj »vadnemekum« za vse tiste, ki se javno udeležujejo. — Čita nekaj značilnih odstavkov iz tega dela.

—s »O kroniki in razvoju učiteljskega društva za mariborski šolski okraj«, predavala pri Učiteljskem društvu za mariborski šolski okraj tov. ga. Mar. Godčeva.

Nove knjige in druge publikacije.

—kpl. Vitomilova železnica, Spisal Jos. Korban, nadučitelj v Gornjem gradu. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Cena lepo vezani knjigi 14 Din.

—kpl. Petrovič Peter: Ploha, Igra v treh dejanjih. Zbirka »Oder« 4. zvezek. Cena s poštnino vred 11.50 Din. Izšlo v Tiskovni zadrugi v Ljubljani, Prešernova ulica 54.

—kpl. »Slovenec«, VI. zvezek znanstvene knjižnice. Napisal Fran Erjavec. Ljubljana 1923. Izdala in založila Jugoslovanska knjižarna v Ljubljani. Cena v platnu vezani knjigi 60 Din. — O knjigi še izpregovorimo.

—kpl. Telovežbena scena za glazbo i pjevanjem. Opis, vježbe za jedno sa glazbo i poštarihom stoji 30 Din. Učitelstvo, koje hoće ovaj rad neka pošalje 30 Din na adresu: Dušan M. Bogumović, Zagreb, Ilica 7.

Književnost in umetnost.

—k Kot VI. zvezek Znanstvene knjižnice so izšli pravkar: »Slovenec«, napisal Franc Erjavec. Ljubljana 1923. Erjavčevi »Slovenec« so prvi poskus velike slovenske monografije, in je prireditelj zbral res vse, kar more koga o Slovincih zanimati. Svoje delo imenuje: Zemljepisni, zgodovinski, politični, kulturni, gospodarski in socialni pregled. Že to nam pravi, da je obdelana vsa snov: v kazalu je vsebina še bolj opredeljena. Mi Slovinci smemo biti na to delo res ponosni in se lahko merimo z drugimi narodi. Kdor se hoče v tej ali oni panogi še bolj natančno poučiti, ima na koncu knjižice zbrano obširno tozadevno literaturo. Zmeraj zahtevamo, naj nas svet pozna in naj nas upošteva, pa sami sebe ne poznamo dobro. Iz te občutne potrebe po dobri informaciji o Slovincih in slovenstvu se je rodila ta knjiga ki bo vsakomur dobrodošla, učitelju in učencu, trgovcu in obrtniku, posameznikom in društvu. Predavateljem nudi to krasno delo neizčrpen vir snovi, take snovi, ki vsakogar zanima. Knjigi sta pridelana dva zemljevida, eden o Jugoslaviji, splošno informativen, drugi pa o Sloveniji; ga lahko vzamemo ven in uporabimo pri branju. Vse priznanje moramo izreči založništvu, ki je dalo knjigi drugo večjo lepšo obliko, kakor jo je imela dosedaj znanstvena knjižica, tako, da je knjiga res reprezentativna in kras vsaki knjižnici. — O delu še izpregovorimo posebej, ker je gradivo zbrano v knjigi neobhodno potrebno, da ga pozna vsak resen in večjotežen narodno-prosvetni delavec.

—k Petrovič Peter — Ploha. Vesela vaška igra v treh dejanjih. Ljubljana 1923. Zbirka »Oder« 4. zvezek. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. Cena s poštnino vred 11.50 Din. Razni gledališki odri po

deželji bodo z veseljem sprejeli novo izišlo Petrovičovo dramo »Ploha«, ki se je letos z velikim uspehom uprizorila v ljubljanskem gledališču, na je pripravnata tudi za odre po deželi.

—k Vitomilova železnica, Spisal Jos. Korban, nadučitelj v Gornjem gradu. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Cena vezani knjigi 14 Din.

Vsebina: Naša Majdica. — Majdica se dolgočasi. — »Vitomil naj pride...« — »Železnico napravite, pa pridemo.« — pomagaja. — Gospod nadgobar. — Gospod inženir pride... — Gospod inženir se loti dela. — Gospod inženir prejme plačilo. — Sitnost in težave inženirjevega pomagaja. — Gospod nadgobar. — Gospod Andrej. — Gospod Andrej pripoveduje — Skalarjev Tonček dobi novega delodajalca. — Tončekov delodajalec se onesreči. — S pticami selivkami. — Okusno ilustrirana naslovna stran nam kaže glavne junake naše povesti Vitomila, Skalarjevega Tončka in Majdico, ki ponosno prepeljavajo Vitomilovo lokomotivo. Povestica je vzeta iz otroškega življenja na deželi. Mestni otrok Vitomil, prinese s svojo lokomotivo novega življenja in govoric med vaško mladino. Zidanje železnice pa ima za posledico tragikomičen konec, tako za »inženirja« Vitomila samega kakor za njegovega »figuranta« Tončka. Po onesrečenem poizkusu se igra obrne in se Vitomil posveti Tončkovega »poklicu« — nabiranju gob, ki s prodajo vaškemu trgovcu donaja Tončku lepe dohodke. Glas orgelj privabi dečka v sredi gozda v hišo gospoda Andreja, starega samotarca, ki prične Vitomila vzgojevati za vijolinskega virtuozja. Čiganski vrtliak izneveri Vitomilu prijatelja Tončka, Vitomil postane glavni junak proti Tončkovega novemu gospodarju ciganu, ki je oblegel hišo gospoda Andreja, Gospod Andrej proda svoje posestvo in se vrne z Vitomilom v mesto. Vitomila pa bogato obdari.

Knjižica je lepo darilce naši mladini in je posebno prikladna za mladino od 8. do 12. leta, ker je vzeta snov iz te otroške dobe.

—k Telovežbena scena sa glazbo i pjevanjem. Naš drug i sokoški radnik Dušan M. Bogumović, kr. žup. škol. nadzornik u Zagrebu sastavio je pod gornjim naslovom vježbu za školsku i sokošku omladinu u dvanaest delova. Vježba kao cijelina sadrži čitavi sustav dječjega vježbanja. Glazbu je izradio prof. na učit. školi u Zagrebu, koja sa vježbom sačinjava jednu cjelinu. Cilj je vježbe djelovati ne samo na kretanju tela, nego i na kretanje duše i osjećaja. Pošto mnogi učitelji i učiteljice nemaju prikladnih vježbi za školsku gimnastiku, to će ovaj rad druga Bogumovića vrlo dobro doći svakome tko hoće da obočine sa vježbanjem školske djece u vezi sa sokolskom vježbom.

Naše narodno prosvetno delo.

Anketa o našem narodnem prosvetnem delu.

DELAVSKA LJUDSKA VISOKA ŠOLA.

Kakor pri vseh civiliziranih in kulturnih narodih Evrope se kaže tudi pri nas vedno jasnejša potreba po resnični izobrazbi in vzgoji najširših plasti sploh in zlasti še industrijskega delavstva.

Razven drugih poizkusov, da bi rešili ta najvažnejši sodobni problem, je začel vseuč. prof. dr. Karl Ozvald že leta 1921. opozarjati na Grundtvigovo ljudsko visoko šolo na Danskem, ki radi izrednih uspehov v svojem delovanju za vzgojo kmečkega prebivalstva po pravici zasluži vso pozornost. Od takrat nekako živj tudi pri nas ideja pravega globljega izobraževanja najširših plasti potom ljudskih visokih šol.

Vendar pa v svoji prvotni obliki ni našla in ni mogla najti ta ideja pravega razumevanja. Bila je še sama preveč nejasna in tudi delavcev ni bilo, ki bi lahko tako veliko idejo uresničili, četudi bi bila jasna popolna in že izdelana za realizacijo. Zato so morale vse predpriprave in vse govorenje o Grundtvigovi ljudski visoki šoli ostati le prazne sanje.

Treba je bilo šele zidati temelje resnemu delu, treba je bilo proučevati problem ljudske vzgoje, naše razmere, potrebe našega naroda, današnje dobo in njene sadove za vzgojo. Počasi je zorelo tako tudi spoznanje, da ne moremo govoriti o vzgoji ljudstva in mas sploh, ampak da moramo stvarno in strogo ločiti vsaj med dvema deloma najširših plasti, ki se razlikujeta že v svojih temeljih eden od drugega.

Ta dva dela sta kmečko prebivalstvo in industrijsko delavstvo, ki se razlikujeta med seboj po značaju in etnoti duševnosti po delu in miljeju v katerem živita, ki zavzemata v današnji družbi povsem različno socialno mesto ter vršita v proizvodnem procesu različne funkcije. Za vzgojo tako različnih delov našega naroda treba iskati tudi različnih sredstev in poti.

Če govorimo tedaj o ljudski visoki šoli, moramo istotako strogo ločiti med ljudsko visoko šolo za kmečko prebivalstvo in za industrijsko delavstvo. Danska ljudska visoka šola je ostala in je morala ostati brez vpliva na delavstvo, ker je prirojena povsem duševnosti kmečkega prebivalstva in njegovim potrebam.

S temeljitejšim študijem problema ljudske vzgoje je izginjalo polagoma idealistično sanjarjenje o Grundtvigovi ljudski visoki šoli tudi za industrijsko delavstvo in treba je bilo iskati nove primerne oblike za delavsko ljudsko visoko šolo, ki bi odgovarjala povsem značaju in potrebam delavstva ki bi se naslanjala na njegovo mentalnost in ki bi se dajala že v današnjem družabnem redu realizirati.

Naša takozvana ljudska vseučilišča v Jugoslaviji niso mogla pripomoči k razrešitvi tega važnega problema, ker ga pri svojem površnem delovanju brez jasnih ciljev sploh opazila niso. Slučajnim slušalcem so nudila hrano, ki je delavstvo ni potrebovalo, ne želelo in pogosto tudi ne maralo. Za to so ostala vsa naša ljudska vseučilišča za iskanje resnih poti za izobraževanje in za vzgojo delavstva brez pravega pomena.

Toda tudi drugi narodi še niso prišli do končne oblike ljudske visoke šole ali sploh do vzgojne institucije, ki bi lahko dvignila delavstvo pri današnjih razmerah in v današnjem družabnem redu na isto kulturno višino, kakor na primer Grundtvigova ljudska visoka šola kmečko prebivalstvo. Ker je to po vsej verjetnosti danes sploh zato težko, če ne nemogoče bomo morali seči pri nas po začasnih nadomestilih.

Vendar pa morajo biti tudi ta nadomestila v skladu z najmodernejšimi izsledki pedagogike in psihologije, jer se morajo naslanjati, kakor smo že to prej omenili, na potrebe in na mentalnost delavstva.

Ker je delavec po svojem značaju aktiven in mu ne prija način golih predavanj, kjer bi moral pasivno sprejemati to, kar mu nudi slučajno predavatelj, treba poiskati za Delavsko ljudsko visoko šolo tako obliko, kjer bi se lahko s samodelavnostjo priboril svoje znanje ter se pod spretnim vodstvom samo dokopal do gotovih spoznatkov in zakonov.

Ta način izobraževanja omogočuje edinole princip delovne ali pa prave produktivne šole, ki grozi že danes resno, da bo izpodrinil šolo učilnico. Njene principe bomo morali sprejeti tudi v Delavsko ljudsko visoko šolo, ker le tako lahko razvijamo najbolje vse organizatorne in tvorne sile delavstva.

Tudi delavska ljudska visoka šola v Ljubljani je bila zamišljena tako. Glavno delo bi se naj vršilo pod vodstvom strokovnjakov v posameznih tečajih, ki bi bili ekake duševne delavnice. Predavanja bi zavzemala šele drugo podrejeno mesto, a bi morala biti povsem sistematična in primerne za delavce. Nobeno predavanje ni samo sebi namen; vsako mora bodisi poglobiti pojmovanje sodobnih pojavov, pokazati delavstvu nove horizonte, nove perspektive, nove vrednote, ali pa vplivati na oblikovanje značaja. Biti mora tedaj le sredstvo za dosego višjih ciljev.

Cilji delavske ljudske visoke šole bi naj bili — vzgojiti delavstvo k samostojnosti v mišljenju in razsojanju, poglobiti razumevanje sodobnih pojavov in vzbuditi v delavstvu kritični duh, seznaniti ga z novimi vrednotami ter mu pokazati medsebojnost v kulturnem življenju in razvoju razviti njegove tvorne in produktivne sile ter ga pripraviti za naloge, ki mu jih prinaša razvoj.

Gotovo treba za izvršitev tako velikih nalog in za dosego taki visokih ciljev iskati resnih poti in samo Delavska ljudska visoka šola bi tudi v idealni obliki lahko le deloma vršila svojo nalogo. Tudi od nje ne smemo pričakovati čudežev.

Še manj pa more vršiti te naloge v obliki, ki jo vsilijo nekako razmere in to še zlasti spočetka, ko še ni trdnih tal, ne tradicije in ne praktičnih izkušenj, ki bi kazale gotove smeri. Tako je tudi v Ljubljani moral biti začetek zelo skromen in organizatorji so se morali zadovoljiti z gotovim minimumom, s sistematičnimi predavanji. Glavna naloga za to sta bila po-

manjkanje delavoljne inteligence na eni strani ki bi se hotela včleniti v začetni program dela, na drugi pa nezaupanje delavstva in nezadostno razumevanje kako važna je za delavstvo temeljita izobrazba.

Tako je trčila ideja delavske ljudske visoke šole že v svojem začetku na velike težkoče, ki so dolgo časa onemogočale vsako delo. Našla pa je nekaj razumevanja pri inteligentnejših in razsodnejših posameznikih izmed delavstva, ki so pač razumeli, da prave izobrazbe delavstvu ne morejo v današnjih razmerah dati ne politične stranke, ne strokovne ali kulturnopolitične organizacije.

Z njihovo pomočjo so se začele predpriprave, razgovori, sestanki itd. in to je trajalo nekaj mesecev. Naj pokazem samo nekaj glavnih težkoč, s katerimi smo se morali boriti preden smo lahko začeli z delom.

Tako je bil na pr. na konferenci za ustanovitev Delavske ljudske visoke šole v Ljubljani meseca februarja izvoljen začasni akcijski odbor, ki pa se nikdar ni sestavil v celoti in ni vršil nikdar nikake funkcije. Več ko polovico takrat izvoljenih odbornikov smo videli prvič in zadnjič na konferenci; niti na predavanja jih do sedaj še ni bilo. Glavni vzrok je bil pač ta, da so prišli ti člani akcijskega odbora na konferenco le kot oficijelni zastopniki raznih organizacij ne pa kot cel. delavoljni ljudje, ki bi hoteli res delati za izobrazbo delavstva.

Tudi so se pokazali od začetka ljudje, ki radi vodijo povsodi prvo besedo, ki veliko govore in eventualno tudi obljubljajo, ki pa za resno delo sploh niso sposobni. Njih stvar je besedičenje in brezpredmetna negativna kritika vsega, kar je in kar postaja — delo prepustčajo drugim.

Vse delavske organizacije so pokazale nekaj zanimanja za novo idejo. Vendar pa čakajo še vedno bolj ali manj pasivno ob strani, češ — kaj se bo izcimilo iz tega poizkusa ali ni to mogoče spet kaka nova krinka in meščanska komedija, ki ima namen zlomiti odporne sile delavstva zoper izkoriščanje?

Iste pomisleke kakor organizacije, je gojilo in še goji deloma delavstvo sploh. Nikdar se ni brigala inteligenca posebno za njegovo usodo in za njegovo izobrazbo. Če pa je prišla sedaj med ljudstvo z majhnimi darovi, je imela gotovo kake zahrbtnje namene in svoje interese pri tem. Zato je delavstvo tudi tokrat oprežno in čaka.

Vse te predsodke in pomisleke lahko razbije edinole res pravo izobraževalno delo brez ozira na desno ali levo. Merilo ne more biti niti trenutni režim, niti kaka stranka, niti interesi kapitalističnega razreda temveč edinole dejstva in gola resnica. Dejstev in resnic ne se delavstvu ni treba bati, ker to je ravno najmočnejše orožje, s katerim se bori za svoje pravice.

Še ena velika, skoro nepremostljiva ovira je, ki se zoperstavlja resnemu delu, namreč dejstvo, da delavstvo ne pojmuje v zadostni meri, kako velikega pomena je zanj prava, temeljita izobrazba. Brez temeljiteje izobrazbe se delavstvo ne more osvoboditi ne gospodarsko ne politično in si ne more pomagati socialno. Sposobno je kvečjemu za negativno delo, ne pa za novo ustvarjanje in za organizatorične naloge na vseh poljih, ki ga čakajo.

Prve naloge izobraževalnega dela so tedaj — zlomiti brezbržnost in apatijo ter pokazati delavstvu potrebo prave izobrazbe za celi razred. Razumeti mora, da je izobrazba — sila in da je vredno se za to izobrazbo potegovati.

Vendar pa se je v kljub tem težkočam delo začelo, in sicer pod okriljem Akad. socialno-pedagoškega krožka. Začetek je celo še skromnejši nego sem napisal, vendar če upoštevamo vse prej navedene težkoče, moramo biti zadovoljni vsaj s temi uspehi, ki jih je dosejanje delo želo. Vse delo ima značaj tipanja in iskanja primerne oblike in k temu iskanju poskušamo pritegniti tudi delavstvo samo, ki se dela udeležuje.

Za letošnji pomlad je bil sestavljen za prvi začetek ciklus predavanj, ki bi naj prikazal delavstvu vsesplošni razvoj in medsebojne niti v tem razvoju. Težišče ciklusa bi bilo v predavanjih o razvoju strojev in tehnike ter vplivu tega razvoja na način proizvodnje in s tem na celotni ustroj družbe.

Vendar pa tudi v današnji obliki niso glavno predavanja, temveč diskusija, ki se razvije po predavanjih in ki se je udeležujejo v stvarni obliki delavci sami. Že tekom prvih petih predavanj se vidi, kako postaja diskusija vsakokrat stvarnejša, kako se otrasa počasi samih fraz ter se začena naslanjati na dejstva.